

Christian Gottfried Krause: O hudební poezii

Kateřina Alexandra Ťáastná

MASARYKOVA
UNIVERZITA

#521

OPERA FACULTATIS PHILOSOPHICAE
UNIVERSITATIS MASARYKIANAE

SPISY FILOZOFICKÉ FAKULTY
MASARYKOVY UNIVERZITY

MUNI
ARTS

Christian Gottfried Krause:

O hudební poezii

Komentovaný překlad

Kateřina Alexandra Šťastná

**MASARYKOVA
UNIVERZITA**

BRNO 2022

KATALOGIZACE V KNIZE – NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR

Krause, Christian Gottfried, 1719-1770.

[Von der musikalischen Poesie. Česky]

Christian Gottfried Krause: O hudební poezii / komentovaný překlad Kateřina Alexandra Šťastná. – Vydání první, elektronické. – Brno : Masarykova univerzita, 2022. – 1 online zdroj. – (Opera Facultatis philosophicae Universitatis Masarykianae = Spisy Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, ISSN 2787-9291 ; 521)

Částečně souběžný francouzský, italský, latinský a německý text, anglické resumé

Převážně přeloženo z němčiny. – Obsahuje bibliografii, bibliografické odkazy a rejstřík

ISBN 978-80-280-0146-9 (online ; pdf)

* 784.3/.7 * 82-192 * 78:82 * 78.01 * (049) * (0.072)

- písně
- písněvé texty
- hudba a literatura
- muzikologie – díla do r. 1800
- pojednání
- komentovaná vydání

784 - Vokální hudba [9]

Recenzenti: Mgr. Irena Veselá, Ph.D. (Moravská zemská knihovna v Brně)

doc. Mgr. Jana Spáčilová, Ph.D. (Univerzita Palackého v Olomouci)

Na obálce byla použita fotografie: *Berlin Opernhaus um 1745.jpg* [fotografická reprodukce uměleckého díla]. [online foto]. [cit. 24. 11. 2022]. Dostupné pod licencí public domain na: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Berlin_Opernhaus_um_1745.jpg?uselang=de.

© 2022 Masarykova univerzita, Kateřina Alexandra Šťastná

ISBN 978-80-280-0146-9

ISBN 978-80-280-0145-2 (brožováno)

ISSN 1211-3034 (print)

ISSN 2787-9291 (online)

<https://doi.org/10.5817/CZ.MUNI.M280-0146-2022>

Obsah

Úvod.....	7
-----------	---

Část I

Christian Gottfried Krause.....	13
1 Christian Gottfried Krause: životopisná črta	13
2 Krauseho intelektuální a umělecká východiska	15
<i>Von der musikalischen Poesie</i>	19
1 Geneze spisu	19
2 Problematika poetických a hudebně poetických příkladů, otázka původnosti.....	23
3 K estetice opery a dalších reprezentativních vokálně-instrumentálních žánrů.....	25
4 Krauseho písňová estetika	27
5 K otázkám interpretace, zvláště vokální	30
6 Krauseho spis a jeho dobové přijetí	31
7 Význam Krauseho pojednání dnes	33
Poznámky k českému překladu	35

Část II

Christian Gottfried Krause: <i>O hudební poezii</i>	39
Dopis panu G.	39
Předmluva.....	40
Kapitola první: O spojování poezie s hudebním uměním dříve a nyní.....	43
Kapitola druhá: Jaké představy hudba vzbuzuje	55
Kapitola třetí: O myšlenkách hudební básně obecně	65
Kapitola čtvrtá: O pocitech, dojetích a afektech, jež se hudbou znázorňují.....	77
Kapitola pátá: O povaze a uspořádání vokálních skladeb, jakož i jejich částí vůbec	91
Kapitola šestá: O slohu hudebních básní	116
Kapitola sedmá: O druzích veršů vhodných ke zpívaným básním.....	143
Kapitola osmá: O zvláštním uspořádání částí básně určené ke zpěvu, o recitativu, áriích, ariosech, ariettách, kavátách, duetech, tercetech a sborech	161
Kapitola devátá: O užívání figur v hudební poezii	229
Kapitola desátá: Zda a jak může být celé drama zpíváno	253
Kapitola jedenáctá: O rozličných formách celých zpívaných básní	287
Závěr	311
Summary.....	313

Bibliografie	315
Seznam vyobrazení.....	324
Soupis hudebních děl	325
Rejstřík jmenný	329
Příloha	
Carl Heinrich Graun: <i>Le feste galanti</i> (Idasova árie „Si, si, mie labbra care“)	335

ÚVOD

Intelektuální a umělecké prostředí Berlína počátku 2. poloviny 18. století bylo pozoruhodně bohaté na výtečné osobnosti z řad filozofů, hudebních teoretiků i výkonných hudebníků. Do pruského hlavního města je přitahovalo zvláště renomé dvora krále Friedricha II., který byl znám svou velkou náklonností ke krásným vědám a uměním, především k hudbě, a soustřeďoval ve svém okruhu četné vynikající osobnosti z této sféry. Tito výteční mužové ve službách dvora diskutovali a konfrontovali své myšlenky a ideje též s dalšími v Berlíně působícími odborníky.

Tak mohlo postupně vykristalizovat mimořádně inspirativní ovzduší, jež podnítilo mnohé z nich, aby dali svým teoretickým myšlenkám či uměleckým nápadům také konkrétnější formu, která by v duchu osvícenského ideálu přístupným a lépe dostupným způsobem zprostředkovala jejich ideje širšímu spektru zájemců.

Dosvědčuje to hojná žení řady rozmanitých, na hudební umění orientovaných traktátů, příruček a pojednání. V prvních desetiletích 2. poloviny 18. století tak v Berlíně kromě spisu *Versuch einer Anweisung die Flöte traversiere zu spielen* Johanna Joachima Quantze (1752), příručky *Versuch über die wahre Art das Clavier zu spielen* Carla Philippa Emanuela Bacha (1753 a 1762) či rozšířeného překladu Tosiho *Opinioni de' cantori antichi e moderni* publikovaného pod názvem *Anleitung zur Singkunst* Johannem Friedrichem Agricolou (1757) vyšel tiskem rovněž dnes již méně známý a neprávem poněkud opomíjený traktát *Von der musikalischen Poesie* Christiana Gottfrieda Krauseho, uveřejněný roku 1752. Jeho autor působil sice jako vysoký pruský státní úředník, zároveň však i komponoval, byl zdatným hráčem na tympány, housle a klávesové nástroje a aktivně se věnoval hudební publicistice a editorské činnosti. V Berlíně pobýval od roku 1746 a ve svém stěžejním díle, traktátu *Von der musikalischen Poesie*, se snažil nabídnout všestranný teoreticko-praktický návod, jímž by se při vytváření vokálních kompozic mohli

řídít jak autoři hudební poezie, tak i skladatelé. Mnoho cenných postřehů zde naleznou však i hudební interpreti a zájemci o oblast hudební kritiky. Jeho hlavním cílem nicméně bylo především dosažení takové podoby spájení poezie a hudby, v níž by obě tyto hlavní složky měly rovnocenné postavení a ve vzájemném souladu a spolupráci přinesly dílu to nejlepší, aby výsledný celek mohl co nejintenzivněji zapůsobit na city posluchače. Krauseho záměrem bylo také podnítit domácí básnickou i hudební tvorbu, která by se stala praktickým vtělením jeho estetických ideálů, jež byly do jisté míry ovlivněny německým anakreontismem a v nichž se prolínají vlivy barokní afektové teorie a napodobovací estetiky s tíhnutím k výrazovému principu příznačnému pro klasicismus. Sám k uměleckému naplnění svých myšlenek přispěl jak vlastními kompozicemi, tak i svou ediční činností.

Pojednání *Von der musikalischen Poesie* – tedy *O hudební poezii* – si i dnes zasluhuje pozornost nejen proto, že jako první dílo svého druhu v německojazyčné odborné literatuře obsahuje ucelený pohled na hudebně-poetickou a estetickou koncepci žánru umělé písně („Lied“), kterou brzy po jeho vydání ve svých dílech reflektovali četní skladatelé i básníci, pro něž se ujalo označení První a Druhá berlínská písňová škola. Krause se však zaměřil též na naznačení žádoucích uměleckých kvalit reprezentativnějších vokálně-instrumentálních žánrů, jako jsou světská a duchovní kantáta, opera a oratorium. V pasážích týkajících se opery je patrné jeho směřování k myšlence svébytné národní německé opery, která předznamenala vývoj tohoto žánru v následujícím údobí. Svou odezvu našel Krauseho text i v mnohých nově vznikajících dílech teoretických a z části i skrze ně se pak jeho koncept odrazil i ve vývoji estetiky v českých zemích v posledních desetiletích 18. století, např. prostřednictvím spisu *Entwurf einer Theorie und Literatur der schönen Wissenschaften* Johanna Joachima Eschenburga z r. 1789.

Kritický překlad Krauseho pojednání do češtiny, který je jádrem této knihy vzniklé na základě mé disertační práce, doplňují úvodní kapitoly soustřeďující se na jeho intelektuální a umělecká východiska, podněty, jež ovlivnily formování jeho estetické koncepce, genezi spisu a problematiku původnosti a v neposlední řadě též shrnující jeho hudebně poetické pojetí stěžejních vokálně-instrumentálních žánrů. Pozornost je zaměřena také na otázky vokální interpretace a její podobu, jak ji Krause ve spisu komentuje. Protože pojednání *Von der musikalischen Poesie* má z velké části charakter kompilátu z dobových teoretických, literárních a hudebních děl, klade si tato edice za cíl pokud možno identifikovat a dokumentovat zdroje, z nichž Krause čerpal. Pro snadnější orientaci je proto připojen soupis hudebních děl, ze kterých autor vybíral hudebně poetické příklady, a jmenný rejstřík.

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla velice poděkovat prof. PhDr. Janě Perutkové, Ph.D., jejíž badatelská činnost i osobnost pro mne byly vždy velkým vzorem a inspirací, za četné konzultace, korektury, cenné rady a trpělivost. Ráda bych též vyslovila velký dík PhDr. Vlastě Reittererové a jejímu manželovi prof. Hubertu Reittererovi za nesmírně přínosné podněty a komentáře, jakož i za obětavou pomoc při vytvoření jmenného soupisu a překlady některých latinských citací, Mgr. Janě Frankové, Ph.D., za konzultaci v oblasti překladu francouzských pasáží a Mgr. Ondřeji Maczkovi za rady týkající se překladů textů italských libret. Děkuji rovněž Mgr. Marku Čermákovi za vytvoření moderní notové edice *Idaspovy árie z Le feste galanti* C. H. Grauna. Mé poděkování náleží dále Mgr. Evě Křížkové a Mgr. Kristině Vonkové za pomoc s korekturami a Knihovnímu oddělení Střediska Teiresiás za zajištění elektronické verze originálu Krauseho pojednání. Za neustálou podporu a důvěru ve mě bych chtěla také poděkovat své matce.

ČÁST I

CHRISTIAN GOTTFRIED KRAUSE

1 Christian Gottfried Krause: životopisná črta

Christian Gottfried Krause se narodil a byl pokřtěn 17. dubna 1719 v městě Winzig v pruské části Slezska jako syn tamnějšího městského hudebníka Christiana Krauseho a jeho ženy Reginy. Od raného dětství se mu dostávalo důkladného školení v hudbě. Vzdělával se ve hře na housle i klávesové nástroje, komponoval, a podle pozdějších svědectví současníků a přátel vynikal jako zdatný tympanista. I přes tyto skutečnosti a svůj velmi vřelý vztah k hudbě, který v průběhu celého života projevoval, se při volbě budoucího povolání k dráze profesionálního hudebníka nakonec nepřiklonil. Své další vzdělání i možné uplatnění směřoval do sféry právní. 27. února 1741 byl zapsán ke studiu práv na univerzitě ve Frankfurtu nad Odrou. Z nemnoha zpráv, jež z tohoto údobí Krauseho života pocházejí, je podstatná zmínka Johanna Adama Hillera o provedení několika Krausem zkomponovaných chrámových skladeb, uveřejněná v jeho *Wöchentliche Nachrichten*, z níž vyplývá, že ani v čase svých univerzitních studií se pěstování hudby zcela nezřekl. Na univerzitě ve Frankfurtu nad Odrou měl Krause také možnost navštěvovat přednášky v té době zde působícího významného estetika a filozofa Alexandra Gottlieba Baumgartena,¹ jehož myšlenky i teoretická pojednání se mu pak staly jedním ze zásadních inspiračních podnětů při utváření jeho vlastní estetické koncepce týkající se poezie a hudby a jejich vzájemného spojení.

Po dokončení studia práv se Krausemu podařilo získat místo sekretáře generála Friedricha Rudolfa von Rothenburg (1710–1751), jednoho z velitelů pruské armády a důvěrných rádců pruského krále Friedricha II. V souvislosti s touto nově přijatou pracovní pozicí přesídlil Krause do Berlína a často pobýval s generálem

1 Alexander Gottlieb Baumgarten (1714–1762), významný německý estetik a filozof.